

ΣΤΙΧΟΥΡΓΙΚΗ-ΓΛΩΣΣΑ-ΥΦΟΣ-ΣΧΗΜΑΤΑ ΛΟΓΟΥ

ΣΤΙΧΟΥΡΓΙΚΗ

Όσον αφορά στη στιχουργική ο Σολωμός επηρεάστηκε από το δημοτικό τραγούδι και την κρητική ποίηση (π.χ. Ερωτόκριτος, Η θυσία του Αβραάμ), από τα οποία υιοθέτησε τον ιαμβικό δεκαπεντασύλλαβο στίχο και τη ζευγαρωτή ομοιοκαταληξία αντίστοιχα.

Ο Κρητικός είναι γραμμένος σε ιαμβικό δεκαπεντασύλλαβο, με ομοιοκατάληκτα δίστιχα. Κάθε στίχος έχει ολοκληρωμένο και αυτοτελές νόημα και δεν υπάρχουν διασκελισμοί, στοιχεία δανεισμένα από τη δημώδη παράδοση. Χωρίζεται σε δύο ημιστίχια με τομή στην όγδοη συλλαβή (όπως στο δημοτικό τραγούδι) και πολύ συχνά το δεύτερο ημιστίχιο αναπτύσσει το νόημα του πρώτου ή δημιουργεί μία αντίθεση. Υπάρχουν πολλές συνιζήσεις, ενώ δεν υπάρχουν ενοχλητικές χασμωδίες. Το ποίημα, τέλος, δεν οργανώνεται σε στροφές.

ΓΛΩΣΣΑ

Ο Διονύσιος Σολωμός έφυγε από την Ελλάδα στα δέκα του χρόνια και εγκαταστάθηκε στην Ιταλία για σπουδές. Τα πρώτα του ποιήματα τα έγραψε, όσο βρισκόταν στην Ιταλία, στην ιταλική γλώσσα. Όταν επέστρεψε στη Ζάκυνθο, ο Σπυρίδωνας Τρικούπης, ο οποίος είχε φτάσει στο νησί ως προσκαλεσμένος του λόρδου Γκίλφορντ, τον παρακίνησε να γράψει στα ελληνικά. Την απόφασή του αυτή ενίσχυσαν το πνεύμα του φιλελευθερισμού, το οποίο του είχε εμφυσήσει ο ιταλός ιερωμένος και δάσκαλός του Don Santo Rossi, καθώς και τα διδάγματα του ρομαντισμού.

Ο Σολωμός, όπως και όλοι οι λογοτέχνες της Επτανησιακής Σχολής, υπήρξε ένθερμος υποστηρικτής της ελληνικής δημοτικής γλώσσας. Ήταν ενάντιος στους αρχαϊστές και τον Α. Κοραή, θεωρώντας τη δημοτική γλώσσα ως όργανο πνευματικής απελευθέρωσης και ως αξία ισοδύναμη με αυτή της ελευθερίας και της πατρίδας. Αντίθετα, θεωρούσε την καθαρεύουσα τεχνητή γλώσσα.

Όταν ο Σολωμός επέστρεψε από την Ιταλία στη Ζάκυνθο ξεκίνησε μια προσπάθεια μελέτης και κατάκτησης της ελληνικής γλώσσας. Αντικείμενα μελέτης του υπήρξαν τα δημοτικά τραγούδια, το έργο των προσολωμικών ποιητών, η δημώδης και κρητική λογοτεχνία, που ήταν τα καλύτερα ως τότε στη νεοελληνική λογοτεχνία δείγματα χρήσης της δημοτικής γλώσσας. Ο Σ. Τρικούπης βοήθησε τον ποιητή να μελετήσει τα ποιήματα του Χριστόπουλου.

❖ Όσον αφορά συγκεκριμένα στον *Κρητικό*, το ποίημα είναι γραμμένο στη δημοτική γλώσσα, ενώ εμφανίζονται ελάχιστες λέξεις από την αρχαιοπρεπή παράδοση (*εκροτούσαμε μάχη, φρενίτης, ρείθρα, ποιήσει* κ.λπ.). Επιπλέον, συναντάμε τύπους από το γλωσσικό ιδίωμα της Ζακύνθου και της Κρήτης (*εκοίταα, εσειότουν, πέλαο, κι ανεί τς αγκάλες, αλιά μου, το πλέξιμο, απιθώνω, αγρίκαα, ογλήγορα, ζαλεύουν, έκρουζε* κ.λπ.). Να σημειωθεί ότι κυριαρχούν τα ρήματα, που δίνουν έμφαση στις ενέργειες και κάνουν τον λόγο πιο δυνατό.

ΥΦΟΣ

Το ύφος του είναι **λυρικό** και **ρομαντικό**, με **συναισθηματική ένταση**, **υψηλό**, όταν γίνεται λόγος για έννοιες όπως η ελευθερία, η πατρίδα και η έσχατη κρίση, **πυκνό**, **άμεσο** και με **βαθιά αίσθηση του μέτρου**.

ΣΧΗΜΑΤΑ ΛΟΓΟΥ

1^η στροφή

- **Παρήχηση του α** (στ. 1): 8 άλφα που τονίζουν την απόσταση του Κρητικού από το ακρογιάλι,
- **Προσωποποίηση** (του αστροπελεκίου στ. 2, γενικά της φύσης στ. 5-6): επίδραση από το δημοτικό τραγούδι. Χαρίζει ζωντάνια και κίνηση στα άψυχα αντικείμενα και τις αφηρημένες έννοιες και κάνει το λόγο ζωντανό, παραστατικό και πρωτότυπο,
- **Οξύμωρο** (*Αστροπελέκι μου καλό*, στ. 2): υπό κανονικές συνθήκες το αστροπελέκι δεν μπορεί να είναι καλό, όμως στη συγκεκριμένη περίπτωση θα βοηθήσει τον Κρητικό με το φως του να εντοπίσει την αγαπημένη του,
- **Αποστροφή** (*Αστροπελέκι μου καλό* στ. 2): δίνει θεατρικότητα στο κείμενο,
- **Πλεονασμός** (*για ξαναφέξε πάλι*, στ. 2): τονίζει την επιθυμία του Κρητικού για φως,
- **Αναστροφή** («διαταραχή» της φυσικής συντακτικής σειράς των όρων στον στ. 5, η φυσική συντακτική σειρά θα ήταν *Τα πέλαγα κι ο ουρανός αντήχαν στην αστραπή*). Με τον τρόπο αυτό επιτυγχάνεται το μέτρο και η ομοιοκαταληξία,
- **Υπερβατό** (*Τα πέλαγα... κι ο ουρανός*, στ. 5): τονίζεται κυρίως ο δεύτερος όρος,

2^η στροφή

- **Προδιόρθωση** (στ. 1): ο Κρητικός χρησιμοποιεί τον στίχο 1 για να προετοιμάσει ψυχικά τον αναγνώστη για τα θαυμαστά που θα ακούσει στη συνέχεια, ώστε να τα δεχτεί ευκολότερα,
- **Μεταφορά** (π.χ. *μόφαγαν τα στήθια* στ. 2, *πόπεσαν στην Κρήτη* στ. 3, *μ' έκαψε* στ. 4): μεταφέρεται ιδιότητα από ένα πρόσωπο-ζώο-πράγμα-αφηρημένη έννοια σε άλλο πρόσωπο-ζώο-πράγμα-αφηρημένη έννοια, το οποίο την έχει σε μεγαλύτερο βαθμό. Ο λόγος αποκτά πλούτο, βάθος δύναμη, ζωντάνια και εκφραστικότητα ,
- **Περίφραση** (*τον κόσμο απαρατώντας* στ. 4, θα μπορούσε με μία λέξη να πει «πέθανε». Με τον τρόπο αυτό δίνεται «όγκος» στη φράση),
- **Ανιούσα κλιμάκωση** (στ. 2-4): ξεκινά τους όρκους από το στοιχείο με τη λιγότερη σημασία για τον ίδιο και προχωρά κλιμακωτά στο πρόσωπο που έχει τη μέγιστη σημασία,
- **Προσωποποίηση** (*της Σάλπιγγας* στ. 5, *του ουρανού* στ. 15): επίδραση από το δημοτικό τραγούδι. Χαρίζει ζωντάνια και κίνηση στα άψυχα αντικείμενα και τις αφηρημένες έννοιες και κάνει το λόγο ζωντανό, παραστατικό και πρωτότυπο,
- **Αποστροφή** (*Λάλησε Σάλπιγγα* στ. 5): δίνει θεατρικότητα στο κείμενο,
- **Κατ' εξοχήν** (*την ομορφιά* στ. 7): με τον τρόπο αυτό ξεχωρίζει την ομορφιά της κορασιάς από και την εξιδανικεύει,

3^η στροφή

- **Παρομοίωση** (*σαν το χοχλό που βράζει* στ. 2: τονίζει τη θαλασσοταραχή, *σαν περιβόλι ευώδησε* στ. 4: τονίζει την ομορφιά και την ηρεμία της θάλασσας, δύο **αποφατικές ή αρνητικές παρομοιώσεις** στους στ. 7-8: τονίζουν την απόλυτη άπνοια): με τις παρομοιώσεις γενικά παραλληλίζονται οι ιδιότητες ενός προσώπου-ζώου-πράγματος-αφηρημένης έννοιας με τις ιδιότητες άλλου προσώπου-ζώου-πράγματος-αφηρημένης έννοιας, οι οποίες υπάρχουν στα

πρώτα σε μεγαλύτερο βαθμό· αυτό γίνεται για να φωτιστεί η σημασία του πρώτου συγκρινόμενου στοιχείου,

- **Μεταφορά** (*σκίρτησε* στ. 2, *πάστρα* στ. 3, *χρυσά* στ. 14): μεταφέρεται ιδιότητα από ένα πρόσωπο-ζώο-πράγμα-αφηρημένη έννοια σε άλλο πρόσωπο-ζώο-πράγμα-αφηρημένη έννοια, το οποίο την έχει σε μεγαλύτερο βαθμό. Ο λόγος αποκτά πλούτο, βάθος δύναμη, ζωντάνια και εκφραστικότητα,
- **Επανάληψη** (*ΗΣύχασε-ησυχία* στ. 3): έμφαση στην ηρεμία της θάλασσας,
- **Πλεονασμός** (*ΗΣύχασε και έγινε ησυχία* στ. 3): έμφαση στην ηρεμία της θάλασσας,
- **Προσωποποίηση** (της *θάλασσας* στ. 4, της *φύσης* στ. 6, του *φωτός* στ. 13): επίδραση από το δημοτικό τραγούδι. Χαρίζει ζωντάνια και κίνηση στα άψυχα αντικείμενα και τις αφηρημένες έννοιες και κάνει το λόγο ζωντανό, παραστατικό και πρωτότυπο,
- **Πρωθύστερο** (*μ' έσφιξε κι εχάρη* στ. 9: η χρονική σειρά των ενεργειών είναι «εχάρη και μ' έσφιξε»· η σειρά αντιστρέφεται για τον τονισμό της ταραχής του Κρητικού λόγω της χαράς του από την ξαφνική ηρεμία της φύσης αλλά και για την επίτευξη του μέτρου και της ομοιοκαταληξίας),
- **Σχήμα συναισθησίας** (*δροσάτο φως* στ. 13: το φως το αντιλαμβάνεται και η αίσθηση του θερμού-ψυχρού και η αίσθηση της όρασης),
- **Οξύμωρο** (*δροσάτο φως* στ. 13: συνυπάρχουν η δροσιά και το φως, που είναι πηγή θερμότητας),
- **Αντίθεση** (η άγρια εικόνα της θάλασσας στ. 1-2 έρχεται σε αντίθεση με τη μετέπειτα ήρεμη εικόνα της στ. 3-4· η έμφαση δίνεται στον δεύτερο αντιτιθέμενο όρο, Στα μάτια της τα ολόμαυρα και στα χρυσά μαλλιά της στ. 14: η αντίθεση τονίζει την εξαιρετική ομορφιά της Φεγγαροντυμένης, καθώς ο προαναφερθείς συνδυασμός είναι ιδιαίτερα σπάνιος),

4^η στροφή

- **Προσωποποίηση** (αστεριών στ. 1, των ματιών της Φεγγαροντυμένης στ. 24-26): επίδραση από το δημοτικό τραγούδι. Χαρίζει ζωντάνια και κίνηση στα άψυχα αντικείμενα και τις αφηρημένες έννοιες και κάνει το λόγο ζωντανό, παραστατικό και πρωτότυπο,
- **Παρήχηση του α** (στ. 1: 9 άλφα που τονίζουν τη χαρά των αστεριών, επειδή τα κοίταξε η Φεγγαροντυμένη),
- **Αντίστροφη άρση-θέση** (στ. 2): έμφαση στον δεύτερο όρο, δηλαδή στην πληροφορία ότι τα αστέρια δεν κάλυψαν με το φως τους τη Φεγγαροντυμένη, γιατί ήταν πιο λαμπρή από αυτά,
- **Μεταφορά** (*και δεν την εσκεπάσαν* στ. 2, *χωρίς να το σουφρώνει* στ. 3, *κυπαρισσένιο ανάστημα* στ. 4, *πλημμυρίζει* στ. 7, *μου διάβαζε καλύτερα το νου μου* στ. 27, *φύτρωσαν οι πόνοι* στ. 29, *εξεχειλίσανε* στ. 30, *τρυφερό κλωνάρι* στ. 37, μεταφορική εικόνα στον στ. 38): μεταφέρεται ιδιότητα από ένα πρόσωπο-ζώο-πράγμα-αφηρημένη έννοια σε άλλο πρόσωπο-ζώο-πράγμα-αφηρημένη έννοια, το οποίο την έχει σε μεγαλύτερο βαθμό. Ο λόγος αποκτά πλούτο, βάθος δύναμη, ζωντάνια και εκφραστικότητα,
- **Υπερβατό** (*κυπαρισσένιο... τ' ανάστημα* στ. 4): εξυπηρετεί το μέτρο,

- **Αντίθεση** (*μ' έρωτα και με ταπεινοσύνη* στ. 5): σύνηθες θέμα στα έργα του Σολωμού είναι ο συνδυασμός έρωτα και αγνότητας,
- **Υπερβολή** (στ. 7-8): στο σημείο αυτό κορυφώνεται η φωτοχυσία και τονίζεται η επίδραση της Φεγγαροντυμένης στη φύση,
- **Παρομοίωση** (*Κι η χτίσις έγινε ναός* στ. 8, *Βοριάς-πετροκαλαμίθρα* στ. 10, *Σαν το νερό που το θωρεί το μάτι ν' αναβρύζει* στ. 19, *Βρύση έγινε το μάτι μου* στ. 21): παραλληλίζονται οι ιδιότητες ενός προσώπου-ζώου-πράγματος-αφηρημένης έννοιας με τις ιδιότητες άλλου προσώπου-ζώου-πράγματος-αφηρημένης έννοιας, οι οποίες υπάρχουν στα πρώτα σε μεγαλύτερο βαθμό· αυτό γίνεται για να φωτιστεί η σημασία του πρώτου συγκρινόμενου στοιχείου,
- **Άρση-θέση** (*Όχι στην κόρη αλλά σ' εμέ* στ. 11): δίνεται έμφαση στον δεύτερο όρο, δηλαδή στην πληροφορία ότι η Φεγγαροντυμένη κοίταξε τον Κρητικό και όχι την αρραβωνιαστικιά, όπως ο ίδιος θα περίμενε· επιπλέον, τονίζεται η εντύπωση του Κρητικού από την κίνηση αυτή της Φεγγαροντυμένης, καθώς για εκείνον το φυσικό θα ήταν η Φεγγαροντυμένη να κοιτάζει και να βοηθήσει ως θεά την αγαπημένη του, που ήταν σε δεινή θέση,
- **Συνεκδοχή** (*το μάτι* στ. 19, 21, *του χειλιού μου* στ. 28): χρησιμοποιείται το ένα αντί για τα πολλά,
- **Έλξη** του γένους (*αυτοί είναι θεοί* στ. 25): η αντωνυμία θα έπρεπε κανονικά να βρίσκεται σε ουδέτερο γένος, αφού αναφέρεται στα μάτια, αλλά έχει επηρεαστεί από το γένος του ουσιαστικού «θεοί» που ακολουθεί,
- **Βραχυλογία** (στ. 36 λείπει το δεύτερο αντικείμενο «χώμα»: με τον τρόπο αυτό εξυπηρετείται το μέτρο-ο δεκαπεντασύλλαβος στίχος-),
- **Επίκληση** (*Βόηθα θεά* στ. 37): δίνει δραματικότητα στο ποίημα,
- **Περίφραση** (*το τρυφερό κλωνάρι* αντί να πει την *κορασιά* στ. 37. Με τον τρόπο αυτό δίνεται «όγκος» στη φράση),

5^η στροφή

- **Μεταφορά** (*γλυκά* στ. 1, *χορτάτα δυστυχιά* στ. 9, *ονείρατα σκληρά* στ. 10, *τ' αστροπελέκι σκάει* στ. 11, *έσχιζα* στ. 15, *μάχη στενή* στ. 18, *σύρριζα στη Λαβύρινθο* στ. 20, *που αλαίμαργα πατούσα* στ. 20, *σέρνει τη λαλιά του* στ. 29, *γλυκάδα* στ. 31, *έλιωσαν τ' αστέρια* στ. 33, *φιαμπόλι το γλυκό* στ. 35, *θεικιά Πατρίδα* στ. 40): μεταφέρεται ιδιότητα από ένα πρόσωπο-ζώο-πράγμα-αφηρημένη έννοια σε άλλο πρόσωπο-ζώο-πράγμα-αφηρημένη έννοια, το οποίο την έχει σε μεγαλύτερο βαθμό. Ο λόγος αποκτά πλούτο, βάθος δύναμη, ζωντάνια και εκφραστικότητα,
- **Αντίθεση** (*Εχαμογέλασε-εδάκρυσαν* στ. 1-2: με τις δύο αντίθετες αυτές ενέργειες τονίζεται η συμπαράσταση της Φεγγαροντυμένης στα πάθη του Κρητικού·, *πολλούς-ολίγα* στ. 18: δίνεται έμφαση στον δεύτερο αντιτιθέμενο όρο και στην άνιση μάχη που έδωσαν οι Κρητικοί εναντίον των εχθρών, καθώς επίσης και στη γενναιότητά τους·, *αύξαινε-άργουνε* στ. 22-23: έμφαση στον δεύτερο αντιτιθέμενο όρο και στην επίδραση που ασκεί ο ήχος στον ρυθμό κολύμβησης του Κρητικού·, *θάλασσα-πεδιάδα* στ. 32: τονίζεται η χωρική έκταση του κελαηδήματος του αηδονιού, *άδειασεν-εγιόμισεν* στ. 55-56: τονίζεται ξανά η καταλυτική επίδραση που ασκεί ο

ήχος και στη φύση και στην ψυχή του Κρητικού, η οποία μπόρεσε να αποδεσμευτεί από τον ήχο και να θυμηθεί την κατάστασή του και την αποστολή του μόνο όταν ο ήχος έπαυσε),

- **Παρομοίωση** (*κι εμοιάζαν [τα μάτια] της καλής μου* στ. 2: δηλώνει τη σύγχυση του Κρητικού, καθώς μπερδεύεται αντικρίζοντας τα μάτια της Φεγγαροντυμένης-μία από τις ερμηνείες της Φεγγαροντυμένης είναι αυτή της ψυχής της αρραβωνιαστικιάς-; τρεις **αποφατικές ή αρνητικές παρομοιώσεις** στ. 25-28, 29-34, 35-42, τις οποίες ο Κρητικός χρησιμοποιεί στην προσπάθειά του να περιγράψει τον ήχο, αναποτελεσματικά, ωστόσο, καθώς καταλήγει στο συμπέρασμα ότι ο συγκεκριμένος ήχος είναι μοναδικός και υπερφυσικός; *Σαν του Μαϊού τες ευωδιές* στ. 48: τονίζεται η γλύκα και η ομορφιά του ήχου, ο οποίος παρομοιάζεται με τις μυρωδιές του Μαΐου, του πιο όμορφου μήνα της Άνοιξης; *Μόλις είν' έτσι δυνατός ο Έρωτας και ο Χάρος* στ. 50: παρομοιάζεται η καταλυτική επίδραση του ήχου στον Κρητικό με την επίδραση που ασκούν στη ζωή κάθε ανθρώπου ο Έρωτας και ο Χάρος και τονίζεται με το σχήμα αυτό η επίδραση του ήχου),
- **Προσωποποίηση** (του χεριού στ. 6-7, της θάλασσας στ. 12, του ήχου στ. 24, της αυγής στ. 33-34, της φύσης στ. 38, της Πατρίδας στ. 40, της ψυχής στ. 56): επίδραση από το δημοτικό τραγούδι. Χαρίζει ζωντάνια και κίνηση στα άψυχα αντικείμενα και τις αφηρημένες έννοιες και κάνει το λόγο ζωντανό, παραστατικό και πρωτότυπο,
- **Συνεκδοχή** (*Αγαρηνό* στ. 6, *διαβάτη* στ. 7, *μάτι* στ. 8: χρησιμοποιείται το ένα αντί για τα πολλά; *κορασιάς φωνή* στ. 25: η λέξη *φωνή* χρησιμοποιείται αντί για τη λέξη *τραγούδι*, δηλαδή χρησιμοποιείται το όργανο αντί για την ενέργεια που παράγεται με αυτό, *της βρύσης* στ. 27, *του δέντρου και του λουλουδιού* στ. 28: χρησιμοποιείται το ένα αντί για τα πολλά; *αηδόνη κρητικό* στ. 29: η λέξη *αηδόνη* χρησιμοποιείται αντί για τη λέξη *κελάηδημα*, δηλαδή χρησιμοποιείται το όργανο αντί για την ενέργεια που παράγεται με αυτό; *φιαμπόλι το γλυκό* στ. 35: η λέξη *φιαμπόλι* χρησιμοποιείται αντί για τη λέξη *τραγούδι*, δηλαδή χρησιμοποιείται το όργανο αντί για την ενέργεια που παράγεται με αυτό; *τα σπλάχνα μου* στ. 39: η λέξη *σπλάχνα* χρησιμοποιείται αντί για τη λέξη *ψυχή*, δηλαδή το μέρος χρησιμοποιείται αντί για το όλο, και με τον τρόπο αυτό υπογραμμίζεται ο πόνος του Κρητικού για τη σκλαβιά της πατρίδας του και η ελπίδα του για την απελευθέρωσή της),
- **Αναστροφή** (στ.11, 12): «διαταραχή» της φυσικής συντακτικής σειράς των όρων· η φυσική συντακτική σειρά θα ήταν *Και τ' αστροπελέκι σκάει μέσα στ' άγριο πέλαγο/κι η θάλασσα αναζητάει να καταπιεί την κόρη*. Με τον τρόπο αυτό επιτυγχάνεται το μέτρο και η ομοιοκαταληξία,
- **Πρωθύστερο** (στ. 22): η λογική σειρά θα ήταν πρώτα να αυξήσει την ταχύτητα της κολύμβησης κι έπειτα να αυξηθούν και οι παλμοί της καρδιάς του· σύμφωνα με το σχολικό βιβλίο υπάρχει και πρωθύστερη ερμηνεία στον στίχο, συγκεκριμένα το κολύμπημα δυνάμωνε, επειδή ο Κρητικός ένιωθε δίπλα του την παρουσία της κόρης,
- **Αναδίπλωση** (*Ηχός, γλυκύτατος ηχός* στ. 24): μορφή επανάληψης· μια λέξη ή φράση επαναλαμβάνεται αμέσως μετά συνήθως με έναν πρόσθετο προσδιορισμό· εδώ τονίζεται το ξαφνικό και παράλληλα γλυκό άκουσμα του ήχου,

- **Περίφραση** (τ' άστρο του βραδιού στ. 26 αντί για τη Σελήνη ή την Πούλια, σέρνει τη λαλιά του στ. 29 αντί κελαηδά, τ' άστρο τ' ουρανού στ. 37 αντί για τον ήλιο, Τη σάρκα μου να χωριστώ στ. 54 αντί να πεθάνω. Με τον τρόπο αυτό δίνεται «όγκος» στη φράση),
 - **Πολυσύνδετο** (και...και...και στ. 26-27, Ο ουρανός, κι η θάλασσα, κι η ακρογιαλιά, κι η κόρη στ. 52): υπογραμμίζονται τα ουσιαστικά που συνδέονται με το και,
 - **Χιαστό** (Του δέντρου και του λουλουδιού που ανοίγει και λυγάζει στ. 28: οι ενέργειες που αντιστοιχούν στο δέντρο και το λουλούδι αναφέρονται με αντίστροφη σειρά· έτσι, επιτυγχάνεται το μέτρο και η ομοιοκαταληξία· Η θάλασσα πολύ μακριά, πολύ μακριά η πεδιάδα στ. 32: επαναλαμβάνεται η φράση πολύ μακριά με αντίστροφη σειρά, όπως επίσης παρατηρείται και επανάληψη ουσιαστικών με αντίστροφη σειρά· με τον τρόπο αυτό δίνεται έμφαση στους εσωτερικούς όρους και συγκεκριμένα στον τοπικό προσδιορισμό πολύ μακριά, που δείχνει τη χωρική έκταση του κελαηδήματος του αηδονιού),
 - **Υπερβολή** (στ. 31-32: υπογραμμίζεται και η χρονική ολονυχτίς και η χωρική Η θάλασσα πολύ μακριά πολύ μακριά η πεδιάδα έκταση του κελαηδήματος του αηδονιού·, κι άδειασεν η φύσις κι η ψυχή μου στ. 55: : τονίζεται ξανά η καταλυτική επίδραση που ασκεί ο ήχος και στη φύση και στην ψυχή του Κρητικού, οι οποίες «άδειασαν» μόλις ο ήχος σταμάτησε),
 - **Παρήχηση του α** (στ. 32): 9 άλφα που τονίζουν την εμβέλεια του κελαηδήματος,
 - **Προσφώνηση** («ω θεϊκιά κι όλη αίματα Πατρίδα!» στ. 40): δίνει δραματικότητα στο ποίημα,
 - **Οξύμωρο** (Καλή 'ν' η μαύρη πέτρα της και το ξερό χορτάρι στ. 42): η μαύρη πέτρα και το ξερό χορτάρι είναι τα αποτελέσματα του πολέμου και δεν είναι καλά στοιχεία· για τον Κρητικό, όμως, ακόμα και τα πιο ταπεινά και άσχημα στοιχεία της Πατρίδας του είναι ιερά· έτσι δηλώνει τη φιλοπατρία του ,
 - **Βραχυλογία** (στ. 42 στην πλήρη του μορφή ο στίχος θα ήταν «Καλή 'ν' η μαύρη πέτρα της και καλό είναι το ξερό χορτάρι»· με τον τρόπο αυτό επιτυγχάνεται ο ιαμβικός δεκαπεντασύλλαβος στίχος),
 - **Ασύνδετο** (Λαλούμενο, πουλί, φωνή στ. 43): τα ουσιαστικά συνδέονται με κόμμα· έτσι, ο Κρητικός παραθέτει ανεμπόδιστα τις σκέψεις του, τις οποίες στην ανακεφαλαίωση παρουσιάζει με αντίστροφη σειρά-αντίστροφη κλιμάκωση- από αυτή με την οποία τις παρουσίασε προηγουμένως κατά την προσπάθεια περιγραφής του ήχου,
- ❖ Ανάμεσα στις στροφικές ενότητες 1 και 5 εντοπίζεται το **σχήμα κύκλου** (Εκοίτα, κι ήτανε μακριά ακόμη τ' ακρογιαλί στ.1-Και τέλος φθάνω στο γιαλό την αρραβωνιασμένη στ. 57), στις στροφές 1-4 παρατηρούμε **ανιούσα κλιμάκωση** του φωτός, καθώς από το απόλυτο σκοτάδι φτάνουμε χάρη στη Φεγγαροντυμένη στο απόλυτο φως (τα στάδια είναι σκοτάδι-φως αστροπελεκιών-φως φεγγαριού-φως αστεριών-φως φεγγαροντυμένης με κορύφωση της φωτοχυσίας στην 4^η στροφή στους στ. 7-8).

ΓΡΑΜΜΑΤΟΛΟΓΙΚΕΣ ΕΠΙΡΡΟΕΣ-ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΑ ΡΕΥΜΑΤΑ-ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΑΦΗΓΗΣΗΣ-ΧΡΟΝΙΚΑ ΕΠΙΠΕΔΑ

ΓΡΑΜΜΑΤΟΛΟΓΙΚΕΣ ΕΠΙΡΡΟΕΣ

- Ιταλικός κλασικισμός: από τον κλασικισμό ο Σολωμός πήρε τις εικόνες των νυμφών και των άλλων φυσικών δαιμόνων μέσα σε υγρό στοιχείο.
- Ευρωπαϊκός ρομαντισμός: από το ρομαντισμό άντλησε την ταύτιση Θεού και φύσης και το θέμα της νεκρής αγαπημένης που έρχεται στο όνειρο του άντρα, το μοτίβο της μεταμόρφωσης της ψυχής της νεκρής αγαπημένης, το όραμα της φεγγαροντυμένης.
- Η μπαλάντα του Γέρο-Ναυτικού, του Κόλεριτζ. Πρωτοπρόσωπη αφήγηση, περιπέτεια στη θάλασσα, όπου ο αφηγητής είναι ο μόνος επιζών, οπτασίες και μουσική αγγέλων, αντίθεση ανάμεσα στην τρικυμία και την υπερφυσική γαλήνη, χρήση του μέτρου και του ποιητικού ιδιώματος των δημοτικών τραγουδιών.
- Ερωτόκριτος. Ο Κρητικός μπορεί να θεωρηθεί συνέχεια του Ερωτόκριτου, αλλά και συνέχεια της ελληνικής γραμματείας της Κρητικής Αναγέννησης (ο Σολωμός επηρεάστηκε ως προς το μέτρο [ιαμβικός δεκαπεντασύλλαβος στίχος] και την ομοιοκαταληξία [ζευγαρωτή], επιμέρους θέματα και εκφράσεις [βλ. υποσημειώσεις σχολικού βιβλίου]).
- Λυρικά, του Σίλλερ. Κοινό στοιχείο μεταξύ του Δ. Σολωμού και του Σίλλερ είναι η καντιακή ιδέα για την ηθική αναμέτρηση του ανθρώπου προς τα φυσικά και άλογα στοιχεία.
- Δάντης και ιδίως η Θεία Κωμωδία (η επίδραση φαίνεται στη 2^η στροφική ενότητα του ποιήματος).
- Αγία Γραφή (βλ. 2^η στροφική ενότητα).
- Δημοτικό τραγούδι. Βασικά στοιχεία του δημοτικού τραγουδιού που εντοπίζονται στον Κρητικό είναι: α) ο ιαμβικός δεκαπεντασύλλαβος στίχος, β) η τομή του στίχου στην 8η συλλαβή, γ) το δεύτερο ημιστίχιο επαναλαμβάνει και συμπληρώνει το νόημα του πρώτου, δ) η απουσία διασκελισμών, ε) ο αριθμός 3 («Τρία αστροπελέκια επέσανε...», «Μα... Μα... Μα...», οι τρεις απόπειρες ερμηνείας του μαγικού ήχου στην 5η στροφή κ.λπ.), στ) η συνομιλία του ανθρώπου με τα άψυχα όντα της φύσης (στην 1η στροφή ο ναυαγός μιλά με το αστροπελέκι), ζ) η συνομιλία ζωντανών με νεκρούς (2η στροφή στ. 5-18), η) η παρουσία των νεκρών με ανθρώπινες ιδιότητες (2η στροφή στ. 5-18), θ) το ημιτελές σχήμα υποφοράς-ανθυποφοράς στη 2η στροφή στ. 7, 11, ι) η προσωποποίηση της φύσης, ια) το «αδιανόητο καθ' υπερβολήν» (4η στροφή στ. 7-8), ιβ) η μορφή της φεγγαροντυμένης είναι αντίστοιχη με τις νεράιδες των δημοτικών τραγουδιών, ιγ) η λαϊκή γλώσσα και διάφορα λεξιλογικά και εκφραστικά δάνεια απ' τα δημοτικά τραγούδια («Στη θύρα της Παράδεισος» 2η στροφή στ. 12 κ.λπ.) κ. ά.
- Επτανησιακή Σχολή (θέματα της σχολής αυτής είναι η φύση, η πατρίδα, η θρησκεία, η γυναίκα, που είναι διάχυτα σε όλο το ποίημα).
- Αρχαία ελληνική γραμματεία (βλ. 4^η στροφή στ. 13-18 επίδραση από τη θεωρία για τον κόσμο των ιδεών του Πλάτωνα, 5^η στροφή στ.33-34 επίδραση από τη ροδοδάκτυλο Ηώ του Ομήρου).

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΑ ΡΕΥΜΑΤΑ

Κλασικισμός: από το ρεύμα αυτό ο Σολωμός πήρε:

- τις εικόνες των νυμφών και των άλλων φυσικών δαιμόνων μέσα σε θάλασσα, λίμνη, ποτάμι ή πηγή (βλ. εμφάνιση Φεγγαροντυμένης),
- το ενδιαφέρον για τον άνθρωπο ως ιδανικό τύπο και όχι ως πρόσωπο καθημερινό, με αδυναμίες (ευγενείς ήρωες). Συγκεκριμένα ο Κρητικός πρέπει να υπερβεί όλα τα εμπόδια (φόβο, επιθυμίες, αναμνήσεις, αρραβωνιαστικιά) για να μπορέσει να αποδεσμεύσει την ψυχή του και να απελευθερωθεί. Ο ήρωας θα υποβληθεί σε μια σειρά από δοκιμασίες μέχρι να χάσει τα πάντα και να φτάσει στον εξαγνισμό και στην ολοκληρωτική αναγέννηση, με στόχο την ηθική ελευθερία και το δυνάμωμα της ψυχής του,
- τον εξιδανικευμένο κόσμο (βλ. αλλαγή φύσης μετά την επίδραση της Φεγγαροντυμένης),
- τα υψηλά νοήματα (ελευθερία, πατρίδα),
- το Ωραίο (Φεγγαροντυμένη, φύση).

Ρομαντισμός: από το ρεύμα αυτό ο Σολωμός επηρεάστηκε ως προς:

- το φανταστικό στοιχείο (ερχόμενος έτσι σε αντίθεση με τον κλασικισμό, που υποστηρίζει τη λογική), δίχως αυτό να σημαίνει πως απομακρύνεται τελείως από την πραγματικότητα, αφού στο ρομαντικό κόσμο η πραγματικότητα και η φαντασία συνυπάρχουν (βλ. το όραμα της Φεγγαροντυμένης),
- το συναίσθημα (νοσταλγία για πατρίδα, θλίψη για απώλεια μελών οικογένειας, αρραβωνιαστικιάς και συντρόφων, πόνος για σκλαβωμένη πατρίδα κ.λπ.),
- το μυστηριακό και το οραματικό στοιχείο (βλ. Φεγγαροντυμένη),
- τον εξιδανικευμένο έρωτα και τις εξιδανικευμένες γυναικείες μορφές (βλ. αρραβωνιαστικιά και Φεγγαροντυμένη),
- την προσωπική εμπειρία της φύσης: για τους ρομαντικούς φύση και Θεός ταυτίζονται και μόνο μέσω αυτής μπορεί ο άνθρωπος να προσεγγίσει το «θείο». Η φύση στα έργα τους παρουσιάζεται είτε ως έμπιστη και παρήγορη φίλη είτε ως μια σκοτεινή, επικίνδυνη και εκδικητική δύναμη που φέρει το θάνατο (βλ. 4^η στροφή στ. 7-8),
- τον ηρωισμό, την επαναστατικότητα και τον αγώνα για ελευθερία (βλ. 2^η στροφή στ. 2-3, 5^η στροφή στ. 17-20),
- την υποβλητική σκηνογραφία, που εκφράζει τον ψυχικό κόσμο του καλλιτέχνη (βλ. στροφή 1),
- την αποσπασματικότητα: Το «απόσπασμα» και το «ημιτελές έργο» αποτελούν «δύο

από τις χαρακτηριστικότερες, και θεωρητικά υποδομημένες, πραγματώσεις του ευρωπαϊκού, ιδιαίτερα του γερμανικού ρομαντισμού» (Γ. Βελουδής, Διονύσιος Σολωμός, Ρομαντική Ποίηση και Ποιητική. Οι γερμανικές πηγές, εκδ. Γνώση, Αθήνα 1989, σ. 390). Οι γερμανοί ρομαντικοί, και πάλι κατά το Βελουδή, πίστευαν ότι η ποιητική ιδέα είναι διαδικασία, «έργο εν προόδω» και όχι κατάληξη, σκοπός. Σκόπιμα, λοιπόν, τα «ημιτελή» ποιήματα, διότι μόνο τότε, κατά τους ρομαντικούς, ο αναγνώστης συμμετέχει, μαντεύει, αγωνιά... (Ο Κρητικός θεωρείται ολοκληρωμένο και όχι αποσπασματικό ποίημα).

Σύμβολα: αν και ο συμβολισμός είναι λογοτεχνικό ρεύμα που εμφανίστηκε στα τέλη του 19^{ου} αιώνα, όταν πλέον ο εθνικός ποιητής είχε φύγει από τη ζωή, μπορούμε, ωστόσο, να εντοπίσουμε κάποια σύμβολα στο ποίημα *Ο Κρητικός*. Χρειάζεται, όμως, να είμαστε προσεκτικοί, καθώς δεν μπορούμε να μιλάμε για επίδραση που δέχτηκε ο Σολωμός από το ρεύμα του συμβολισμού. Μερικά σύμβολα είναι: α) λέξεις όπως *κρυφός*, *ξετυλίγει* που σχετίζονται με τα οράματα του Κρητικού και την αποκάλυψη μέσω της ποίησης απόκρυφων στοιχείων (αποκάλυψη κρυμμένων πραγμάτων στον *Κρητικό*, βλ. εμφάνιση της Φεγγαροντυμένης στην 3^η στροφή, μια ανάμνηση εμφανίζεται ξαφνικά μπροστά του στην 4^η στροφή, η Φεγγαροντυμένη «διαβάζει» τις μύχιες σκέψεις του στην 4^η στροφή), β) η θάλασσα (στην άγρια όψη της συνδέεται με τον θάνατο, στην ήρεμη με τη ζωή), γ) η χρήση εικόνων από τη φύση αντικατοπτρίζει και ανθρώπινες καταστάσεις (π.χ. άγρια εικόνα της φύσης σχετίζεται με εσωτερική ταραχή ηρώων): επιπλέον επαναλαμβανόμενα επίθετα όπως *καθαρός*, *δροσάτος*, *δροσερός*, *γλυκός* αναφέρονται είτε στη φύση είτε στον ηθικό κόσμο των ανθρώπων και δηλώνουν καλοσύνη και αγνότητα), δ) η Φεγγαροντυμένη (επικρατέστερες ερμηνείες: η ομορφιά της ζωής και της φύσης, η Αφροδίτη, η Ελευθερία, η Ελλάδα, μια Νεράιδα, η πλατωνική Ιδέα, η Παναγία, ο θείος έρωτας, η θεία πρόνοια, το αποκαλυπτικό ύψιστο, το πνεύμα της γης, η ψυχή της αρραβωνιαστικιάς, ε) ο ήχος (επικρατέστερες ερμηνείες: αρμονία και ρυθμός της φύσης, αγγελική μελωδία-ψαλμός που συνοδεύει την κόρη στον ουρανό, η δύναμη που στέλνει η Φεγγαροντυμένη στον Κρητικό για να συνεχίσει να αγωνίζεται για τη ζωή του, η πατρίδα του Κρητικού, μια μελωδία που σχετίζεται με την όλη «επιφάνεια» της Φεγγαροντυμένης).

ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΑΦΗΓΗΣΗΣ

Η αφήγηση στο ποίημα είναι **πρωτοπρόσωπη** και λέγεται **μίμηση** (άμεση αφήγηση), ο αφηγητής είναι **ομοδιηγητικός** και συγκεκριμένα **αυτοδιηγητικός**, γιατί είναι ο πρωταγωνιστής της ιστορίας, και έχει **εσωτερική εστίαση**. Στο μεγαλύτερο μέρος του ποιήματος εντοπίζεται **δραματικός μονόλογος** (βλ. όταν ο αφηγητής παρουσιάζει τις σκέψεις και τα συναισθήματά του σχετικά με τους συντρόφους του και τον πόλεμο, τα μέλη της οικογένειάς του και, κυρίως, σχετικά με την επίδραση που έχουν στο συνειδητό αλλά και στο υποσυνείδητό του η παρουσία της Φεγγαροντυμένης και το άκουσμα του ήχου). Τα γεγονότα της κύριας αφήγησης τοποθετούνται στα χρόνια 1823-1824 (**χρόνος της ιστορίας**), οπότε χιλιάδες Κρητικοί έφυγαν από τη νότια και δυτική Κρήτη μετά την κατάληψη της Μεσαράς και των Σφακίων από τους Τούρκους, για να αναζητήσουν σωτηρία σε Κύθηρα, Αντικύθηρα και Πελοπόννησο. Το ναυάγιο και οι θαυμαστές εμπειρίες της Φεγγαροντυμένης και του ήχου πιθανώς διαρκούν λίγες ώρες μέσα στη νύχτα. Το αφηγηματικό παρόν του ήρωα τον βρίσκει επαίτη να διηγείται στους περαστικούς την ιστορία του (**χρόνος της αφήγησης**). Στο κείμενο υπάρχουν επίσης οι εξής τεχνικές:

- **In medias res:** η αφήγηση ξεκινά από τη μέση της ιστορίας (η αρχή τοποθετείται στην Κρήτη),
- **ex abrupto:** η αφήγηση ξεκινά απότομα,

- **αναδρομή** (2^η στροφική ενότητα στ. 2-3, 4^η στροφική ενότητα στ. 31-36,
- **πρόδρομη αφήγηση** (2^η στροφική ενότητα στ. 5-18),
 - ❖ λόγω των αναδρομικών και των πρόδρομων αφηγήσεων η αφήγηση του ποιήματος είναι αφήγηση με **αναχρονίες**,
- **παρέκβαση** (προσωρινή απομάκρυνση από το θέμα 2^η στροφ. ενότητα στ. 5-18, 5^η στροφ. ενότητα στ. 39-42),
- **διάλογος** (2^η στροφική ενότητα στ. 7-18),
- **περιγραφή** (της φύσης στην 1^η στροφ. ενότητα, της Φεγγαροντυμένης 3^η στροφική ενότητα στ. 13-14, 4^η στροφ. ενότητα στ. 3-5). Η περιγραφή στηρίζεται στις εικόνες (οπτικές, ακουστικές, κινητικές, οσφρητικές). Στο ποίημα χρησιμοποιούνται πολλές εικόνες που δίνουν σε αυτό ζωντάνια και παραστατικότητα.
- **περίληψη** ή σύνοψη χρόνου (είναι μορφή επιτάχυνσης, 5^η στροφ. ενότητα στ. 57-58),
- **επιβράδυνση** (5^η στροφ. ενότητα στ. 25-42 η πλοκή καθυστερεί με τις τρεις προσπάθειες του Κρητικού να περιγράψει τον ήχο),
- **σχόλια** (Όμως αυτοί είναι θεοί, και κατοικούν απ' όπου / Βλέπουνε μες στην άβυσσο και στην καρδιά τ' ανθρώπου στροφ. ενότητα 4 στ. 25-26, Σύρριζα στη Λαβύρινθο, π' αλαίμαργα πατούσα στροφ. ενότητα 5 στ. 20, Ίσως δε σώζεται στη γη ήχος που να του μοιάζει στροφ. ενότητα 5 στ. 44)

ΧΡΟΝΙΚΑ ΕΠΙΠΕΔΑ

Το ποίημα κινείται σε τέσσερα χρονικά επίπεδα τα οποία είναι:

- Το πρώτο είναι ο χρόνος του ναυαγίου και της θαυμαστής εμπειρίας (Φεγγαροντυμένη-ήχος). Είναι το επίπεδο στο οποίο τοποθετείται το κεντρικό επεισόδιο (ναυάγιο, βλ. όλη η 1^η στροφή, όλη η 3^η στροφή κ.λπ.),
- το δεύτερο είναι η προϊστορία του ήρωα στην Κρήτη (βλ. 2^η στροφή στ.2-3, 4^η στροφή στ. 29-36 κ.λπ.),
- το τρίτο είναι η ζωή του ήρωα μετά το ναυάγιο και τον θάνατο της κόρης (βλ. 5^η στροφή στ. 7-14 κ.λπ.),
- το τέταρτο είναι ο οραματισμός της Έσχατης κρίσης (βλ. 2^η στροφή στ. 5-18).

ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

A. ΚΕΙΜΕΝΟ

Διονύσιος Σολωμός

«Ο Κρητικός»

3 [20.]

'Ακόμη έβάστουνε ή βροντή.....

Κι ή θάλασσα, πού σκίρτησε σάν τό χοχλό πού βράζει,
 'Ήσύχασε καί 'έγινε όλο ήσυχία καί πάστρα,
 Σάν περιβόλι εύώδησε κι έδέχτηκε όλα τ'άστρα'
 Κάτι κρυφό μυστήριο έστένειπε τη φύση
 Κάθε όμορφιά νά στολιστεϊ καί τό θυμό ν' άφήσει.
 Δέν εϊν' πνοή στόν ούρανό, στη θάλασσα, φυσώντας
 Ούτε όσο κάνει στόν άνθό ή μέλισσα περνώντας,
 'Όμως κοντά στην κορασιά, πού μ' έσφιξε κι έχάρη,
 'Εσειότουν τ' όλοστρόγγυλο καί λαγαρό φεγγάρι'
 Καί ξετυλίζει όγλήγορα κάτι πού έκειθε βγαίνει,
 Κι όμπρός μου ίδού πού βρέθηκε μία φεγγαροντυμένη.
 'Ετρεμε τό δροσάτο φως στη θεϊκιά θωριά της,
 Στά μάτια της τά όλόμαυρα καί στά χρυσά μαλλιά της.

4 [21.]

'Εκοίταξε τ' άστέρια, κι εκείνα άναγαλλιάσαν,
 Και τήν άχτινοβόλησαν καί δέν τήν έσκεπάσαν'
 Κι άπό τό πέλαο, πού πατεϊ χωρίς νά τό σουφρώνει,
 Κυπαρισσένιο άνάερα τ' άνάστημα σηκώνει,
 Κι άνεϊ τς άγκάλες μ' έρωτα καί μέ ταπεινοσύνη,
 Κι έδειξε πάσαν όμορφιά καί πάσαν καλοσύνη.
 Τότε άπό φως μεσημερνό ή νύχτα πλημμυρίζει,
 Κι ή χτίσις 'έγινε ναός πού όλοϋθε λαμπυρίζει.
 Τέλος σ' έμέ πού βρίσκομουν όμπρός της μέσ στά ρεϊθρα,
 Καταπώς στέκει στο Βοριά ή πετροκαλαμίθρα,
 'Όχι στην κόρη, αλλά σ' έμέ τήν κεφαλή της κλίνει'
 Τήν κοίταζα ό βαριόμοιρος, μ' έκοίταζε κι εκείνη.
 'Ελεγα πώς τήν είχα ιδεί πολύν καιρόν όπίσω,

Κάν σέ ναό ζωγραφιστή μέ θαυμασμό περίσσο,
 Κάνε τήν εἶχε ἐρωτικά ποιήσει ὁ λογισμός μου,
 Κάν τ' ὄνειρο ὅταν μ' ἔθρεφε το γάλα τῆς μητρός μου.
 Ἦτανε μνήμη παλαιή, γλυκιά κι ἀστοχισμένη,
 Πού ὀμπρός μου τώρα μ' ὄλη της τή δύναμη προβαίνει·
 Σάν τό νερό πού τό θωρεῖ τό μάτι ν' ἀναβρῦζει
 Εἶφνου ὄχ τά βάθη τοῦ βουνοῦ, κι ὁ ἥλιος τό στολίζει.
 Βρύση ἔγινε τό μάτι μου κι ὀμπρός του δέν ἐθώρα,
 Κι ἔχασα αὐτό τό θεϊκό πρόσωπο γιά πολλή ὥρα,
 Γιάτί ἄκουγα τά μάτια της μέσα στα σωθικά μου,
 Πού ἐτρέμαν καί δε μ' ἄφηναν να βγάλω τή μιλιὰ μου·
 Ὅμως αὐτοί εἶναι θεοί, καί κατοικοῦν ἀπ' ὅπου
 Βλέπουνε μέσ στήν ἄβυσσο καί στήν καρδιά τ' ἀνθρώπου,
 Κι ἐνιωθα πώς μοῦ διάβαζε καλύτερα τό νοῦ μου
 Πάρεξ ἄν ἤθελε τῆς πῶ μέ θλίψη τοῦ χειλιοῦ μου:
 «Κοίτα με μέσ στά σωθικά, πού φύτρωσαν οἱ πόνοι

 Ὅμως ἐξεχειλίσανε τά βάθη τῆς καρδιάς μου·
 Τ' ἀδέρφια μου τά δυνατά οἱ Τοῦρκοι μοῦ τ' ἀδράξαν,
 Τήν ἀδελφή μου ἀτίμησαν κι ἀμέσως τήν ἐσφάξαν,
 Τόν γέροντα τόν κύρην μου ἐκάψανε τό βράδι,
 Καί τήν αὐγή μοῦ ρίξανε τή μάνα στό πηγάδι.
 Στήν Κρήτη.....
 Μακριά 'πό κεῖθ' ἐγιόμισα τέσ φοῦχτες μου κι ἐβγήκα.
 Βόηθα, Θεά, τό τρυφερό κλωνάρι μόνο νά 'χω·
 Σέ γκρεμό κρέμουμαι βαθύ, κι αὐτό βαστῶ μονάχο».

5 [22]

Ἐχαμογέλασε γλυκά στόν πόνο τῆς ψυχῆς μου,
 Κι ἐδάκρυσαν τά μάτια της, κι ἐμοιάζαν τῆς καλῆς μου.
 Ἐχάθη, ἀλιά μου! ἀλλ' ἄκουσα τοῦ δάκρυσου της ῥαντίδα
 Στό χέρι, πού 'χα σηκωτό μόλις ἐγώ τήν εἶδα.-
 Ἐγώ ἀπό κείνη τή στιγμή δέν ἔχω πλιά τό χέρι,
 Π' ἀγνάντευεν Ἀγαρηνό κι ἐγύρευε μαχαίρι·
 Χαρά δέν τοῦ 'ναι ὁ πόλεμος· τ' ἀπλώνω τοῦ διαβάτη

Ψωμοζητώντας, κι ἔρχεται με δακρυσμένο μάτι·
 Κι ὅταν χορτάτα δυστυχιά τά μάτια μου ζαλεύουν,
 Ἀργά, κι ὄνειράτα σκληρά τήν ξαναζωντανεύουν,
 Καί μέσα στ' ἄγριο πέλαγο τ' ἀστροπελέκι σκάει,
 Κι ἡ θάλασσα να καταπιεῖ τήν κόρη ἀναζητάει,
 Ἐυπνῶ φρενίτης, κάθομαι, κι ὁ νοῦς μου κινδυνεύει.
 Καί βάνω τήν παλάμη μου, κι ἀμέσως γαληνεύει.-
 Τά κύματα ἔσχιζα μ' αὐτό, τ' ἄγρια καί μυρωδάτα,
 Με δύναμη πού δέν εἶχα μήτε στά πρῶτα νιάτα,
 Μήτε ὅταν ἐκροτούσαμε, πετώντας τά θηκάρια,
 Μάχη στενή μέ τούς πολλούς ὀλίγα παλληκάρια,
 Μήτε ὅταν τόν μπομπο-Ἰσούφ καί τς ἄλλους δύο βαροῦσα
 Σύρριζα στή Λαβύρινθο π' ἀλαίμαργα πατοῦσα.

B. ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Στα παραπάνω αποσπάσματα να ανιχνεύσετε τρεις επιδράσεις της δημοτικής ποίησης στον Σολωμό.

Μονάδες 15

2. «Η φεγγαροντυμένη, λοιπόν, αποτελεί μια προσπάθεια σύστασης-σύνθεσης ενός πλάσματος φαντασιακού, μιας εικόνας ποιητικής, ενός σχήματος που δε θα είναι θεωρητικό [...], αλλά θα αποτελεί μιαν απόδοση-αναπαράσταση-ερμηνεία του αισθητού, το οποίο πλάσμα-εικόνα-σχήμα θα συνασπίζει τις τρεις υποστάσεις-διαστάσεις του φυσικού: την εξωτερική φύση, τον ηθικοπνευματικό χαρακτήρα του ανθρώπου και το Θεό...» [Βαγγέλης Αθανασόπουλος, «Φως-Σώμα: Φως και Υπερβατική Σωματικότητα στο Ποιητικό Τοπίο του Σολωμού»]

Να αιτιολογήσετε την παραπάνω άποψη με βάση τα αποσπάσματα του ποιήματος που σας δόθηκαν.

Μονάδες 20

3. *Δεν είν' πνοή στον ουρανό, στη θάλασσα φυσώντας/Ούτε όσο κάνει στον ανθό η μέλισσα περνώντας* (3^η στροφική ενότητα), *Όχι στην κόρη, αλλά σ' εμέ την κεφαλή της κλίνει* (4^η στροφική ενότητα): να αναγνωρίσετε τα σχήματα λόγου που υπάρχουν στους δοθέντες στίχους και να εξηγήσετε τη λειτουργία τους.

Μονάδες 20

4. *Τότε από φως μεσημερνό η νύχτα πλημμυρίζει,/Κι η χτίσις έγινε ναός που ολούθε λαμπυρίζει:* να σχολιάσετε το περιεχόμενο των στίχων σε μια παράγραφο 100-120 λέξεων.

Μονάδες 25

5. ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Να εντοπίσετε πέντε ομοιότητες περιεχομένου ανάμεσα στα αποσπάσματα από τον *Κρητικό* του Διονύσιου Σολωμού και στο απόσπασμα από το ποίημα *Το πλάσμα της φαντασίας* του Ιούλιου Τυπάλδου.

Ιούλιος Τυπάλδος, «Το πλάσμα της φαντασίας»

Εσύ που πρώτη επρόβαλες
σαν όνειρο εμπροστά μου,
κι άναψες πάθη ακοίμητα
στην άδολη καρδιά μου,
α! πού 'σαι, πες μου, αγάπη μου,
πού 'σαι, γλυκιά μου ελπίδα;
τη γην έχεις πατρίδα
ή τ' άστρα τ' ουρανού;

Εσέ ζητώ στο χάραμα,
σα γλυκοφέγγει η μέρα,
εις τον αφρό της θάλασσας,
στον ήσυχον αιθέρα·
εσέ στην ανθοστόλιστη
του κάμπου πρασινάδα,
στην μυστικήν αχνάδα
του έρμου φεγγαριού.

Πόσες φορές μου φαίνεται
να σε θωρώ μπροστά μου,
και από τα στήθια στέκεται
να πετακτή η καρδιά μου,
θωρώ τα ουράνια βλέμματα,
τ' αγγελικό σου στόμα,
τ' αέρινο το σώμα,
τα ολόχρυσά μαλλιά.

Πόσες φορές, αγάπη μου,
ζητώντας σε εις τα ξένα,
με πόθο γύρω ασήκωσα

τα μάτια ερωτευμένα,
όπου τα κάλλη ελάμπανε
μες στ' άνθη, στα λουλούδια,
όπου χοροί, τραγούδια
μαγεύουν την καρδιά...

(απόσπασμα)

Μονάδες 20